

הרב יואל הלוי ראזנער
מח"ס מנחת עריבה עמ"ס עירובין
ברוקלין נ.י.

דיני טלטול מן הצד (ג)

תנובה

ראיתי בגליון העבר (סז) מה שהשיג עלי הרב שמואל ראטה בעמ"ס נמוקי שבת על המאמר שכתבתי בגליון סו בשיטת בעל התניא בטלטול מן הצד. וכתבתי שם כמה חידושים בניגוד לשיטת רבינו הרב ז"ל. ואמת שאיתא בספרים שמצוה להציל הקדמונים מהשגה, ובפרט דברי רבינו הרב ז"ל בעל התניא שדבריו בכ"מ הם עמוק עמוק ואשרי למי שבא בסודו לבאר ולפענח דבריו הנעלמים. אבל במאמרינו שם שמתי עיקר הדגוש לבאר וללבן הלכתא דא ולא היה הדגוש לבאר את דברי הרב ז"ל והנחתיו לזמן אחר. ובאמת כמה מן הקושיות כבר כתבתי שם לדברי הרב לשיטתו ל"ק, ובדבר אחד כתבתי בדעת ר"ת דדברי הרב הם בניגוד האו"ז והרב ז"ל לא היה לו הספר או"ז שלא היה נדפס בימיו, ובדבר הזה אין צריכין כלל לישב דבריו דודאי אילו היה רואה הרב ז"ל את דברי האו"ז לא היה כותב כן בדעת ר"ת. וכמה מן הקושיות כתבתי שם דצ"ל דהיה לו להרב איזה נוסחא אחרת, וכעת ת"ל מצאתי נוסחא אחרת שבו מיושב דברי הרב ז"ל, שבאופן אף שלהלכה משנה לא זה ממקומה כמו שכתבנו שם, דלפי המתבאר באו"ז אין מקום לעיקר בנינו של הרב ז"ל, מ"מ דברי הרב ז"ל יהיו מיושבים כמו שיתבאר לפנינו.

אבל דברי בעל המשיג הרב שמואל ראטה במה שרצה לתרץ את דברי הרב התניא ולהשיג עלי אינם מכוונים כלל ובמח"כ לא ירד כלל לעמקן של הדברים.

א

בענין אי קושית התוס' הוא מאמרי בי רב או ממתני' דקש שעל המטה

ובתחילה נבוא על סדר דבריו. במאמרינו אות ג הבאתי את דברי הרב ז"ל שכתב דהתוס' הקשו מאמרי בי רב דהיינו קש שעל המטה על דברי רב הכא דס"ל שטלטל מן הצד שמיה טלטול ולא תירצו כתירוצו של הרא"ש לחלק בין טלטול בגופו לטלטול מן הצד, כי התוס' רמזו לתרץ זאת דמה שכתבו דשאני טלטל דמת מכולן ר"ל דגבי קש שעל המטה חשוב לצורך היתר. וע"ז הקשתי הרי התוס' לא הקשו כלל מקש שעל המטה רק מאמרי בי רב והם לא דיברו כלל מקש שעל המטה וממילא לא שייך לומר דהתוס' כבר תירצו את הקושיא מקש שעל המטה, במ"ש דשאני טלטול דמת "מכולן" דהרי מכולן הכוונה לאותן המקומות שהזכירו התוס' בתחילה, והרי התוס' לא דיברו בתחילה כלל מקש שעל המטה.

וע"ז בא בעל המשיג באות ג' והשיב דגם הרב ידע דהתוס' לא הקשו מקש שעל המטה רק מ"אמרי בי רב" רק כונת הרב ז"ל דהיה לו להרא"ש להוכיח החילוק בין טלטול בגופו

לשאר טלטול מן הצד מדלא הקשו הר"י בעל התוס' מהמשנה גופא דקש שעל המטה ש"מ דטלטול בגופו עדיף, ע"כ מזה הוכיח הרב ז"ל דהרא"ש ס"ל דהתוס' לא ס"ל כחילוקו של רבינו יונה אלא התוס' תירצו זה במ"ש שאני טלטול דמת מכולן ר"ל גם מקש שעל המטה זת"ד.

והנה לא מבעיא לפי"מ שהקשינו על הרב ז"ל, והוכחנו מדברי הב"י דהרא"ש לא הביא התירוץ כלל בשם רבינו יונה רק כתב מעצמו לתרוץ את דברי הר"י מקושית רבינו יונה דטלטול בגופו עדיף משאר טלטול מן הצד, א"כ הרי באמת כתב הרא"ש להכריח כן בדעת הר"י בעל התוס', והמשיג עצמו הודה שאין יודע שום הכרח למה נקט הרב שהוא מדברי רבינו יונה א"כ סו"ס אין לנו שום הכרח ללמוד דהתוס' לא ס"ל כחילוקו של הרא"ש. ועיקר מגמתנו היה לבאר דעת שאר אחרונים דלא ס"ל כחידושו של הרב ז"ל שיש שיטה שלישית והם שפיר ילמדו שהוא מדברי הרא"ש ולא מדברי רבינו יונה.

אך אף לפי הבנת הרב ז"ל שהוא מדברי רבינו יונה ולא מדברי הרא"ש עדיין לא העלה המשיג ארוכה כלל דהנה הרב ז"ל כתב כאן שני הכריכים הכרח א' הוא להכריח מדברי הרא"ש שצ"ל שהוא הבין את דברי התוס' דלא ס"ל כרבינו יונה, והכרח ב' הוא להכריח מדברי התוס' דלא ס"ל כרבינו יונה, ומחמת הכרח ההוא הב' הכריח הרא"ש ללמוד בדברי התוס' דלא כרבינו יונה. והנה הכרח הא' שפיר מובן כיון דלא הביא חילוק החדש בשם הר"י או לא הכריחו מדברי הר"י, לפי הבנת הרב שהוא מדברי רבינו יונה, ש"מ דהרא"ש הבין דהר"י לא ס"ל כרבינו יונה. אבל מאין לקח הרא"ש באמת דהר"י בעל התוס' לא ס"ל כסברת רבינו יונה, ע"ז כתב הרב ז"ל הכרח ב' וז"ל כי התוס' תירצו זה במ"ש דשאני טלטול דמת "מכולן" ור"ל דדוקא דומיא דמת אסור שהטלטול אין בו שום צורך לדבר המותר משא"כ בקש שעל המטה לשכוב עליו עכ"ל. וע"ז תמתי כיון דהתוס' לא הקשו כלל מקש שעל המטה רק מאמרי בי רב א"כ מהכ"ת דמ"ש התוס' שאני טלטל דמת "מכולן" דר"ל מקש שעל המטה הרי מתחילה לא דיברו תוס' מזה, וע"כ צ"ל דהרב ז"ל הבין שמה שהביא התוס' הא ד"אמרי בי רב" כונתם לקש שעל המטה, כמ"ש הרב בתחילת דבריו וז"ל עיין בתוס' שהביאו הא דאמרי בי רב "דהיינו קש שעל המטה" עכ"ל. וזה קשה מאד ד"אמרי בי רב" אינו הדין דקש שעל המטה כמו שבארנו שם במאמרינו באריכות גדול ולית נגר ובר נגר דיפרקיניה.

ובעל המשיג טרח לבאר הכרח הא' מאין לקח הרב ז"ל שהרא"ש הבין את דברי התו' דלא כרבינו יונה, אבל אני לא הקשתי כאן כלל על הכרח הא' רק על הכרח הב' מאין לקח הרא"ש באמת שהתוס' לא ס"ל כרבינו יונה. ובעל המשיג הודה בעצמו שהתוס' לא הקשו כלל מקש שעל המטה א"כ דילמא משום דס"ל כסברת רבינו יונה דטלטול בגופו עדיף.

ובעל המשיג כתב שני אופנים למה באמת לא הקשה הר"י מהמשנה גופא, א' דהרא"ש אכן נקט דהר"י באמת רמז בדבריו גם לקושיא מהמשנה גופא. ב' משום דעדיף להקשות סתירה מדרב אדרב מלהקשות על רב ממתני'. וזה תמוה כיון דאין רמז בדברי הר"י דמקשה ממתני' א"כ הרי י"ל דלא מקשה ממתני' דקש שעל המטה משום דטלטול בגופו עדיף משאר טלטול מן הצד. ואפי' אם נימא דמשום הך גופא דלא מקשה ממתני' ליכא להוכיח דס"ל להתוס' כסברת רבינו יונה די"ל שאר סיבות למה לא מקשי התוס' ממתני', מ"מ הרי סו"ס לא הקשו התוס' ממתני' א"כ לא שייך לומר מ"ש הרב "כי התוס' תירצו זה במ"ש דשאני טלטול דמת מכולן ר"ל וכו' משא"כ בקש שעל המטה" הרי לא דברו התוס' כלל מקש שעל

המטה יהיה מאיזה טעם שיהיה, א"כ הרי לא דיבור התוס' ולא נגעו כלל מענין קש שעל המטה. והרי זהו עיקר הוכחתו של הרב ז"ל דהתוס' תירצו על קש שעל המטה תירוץ אחר ממה שתירץ רבינו יונה, וע"ז תמהנו דהתוס' לא דיברו כלל מקש שעל המטה.

ובעצם דבריו מה שכתב המשיג שעדיף להקשות מרב אמרי בי רב מלהקשות על רב ממתני' לא ידעתי מה קאמר וכי לא היה יכול להקשות משניהם הן ממתני' והן מאמרי בי רב. עוד הביא בעל המשיג ראייה לסברתו דעדיף להקשות מרב אדאמרי בי רב מלהקשות על רב ממתני' דהרי גם הרא"ש הקשה בתחילה רק מאמרי בי רב על רב ולא הקשה כלל ממתני' ותירץ כדברי התוס', ואח"כ הביא מה שהקשה רבינו יונה על רב ממתני' דקש שעל המטה ולא הקשה בתחילה ממתני' דקש שעל המטה משום דסגי ליה להקשות מרב אדרב. וזה אינו נכון כלל, דהמכיר ורגיל בדברי הרא"ש יראה דבתחילה דרכו להעתיק את דברי התוס' או דברי הרי"ף דבריו כהווייתן מבלי להוסיף שום דבר מעצמו, ואח"כ הוא מוסיף דברי עצמו לפרש או לפלפל בדבריהם. ע"כ בתחילה לא הקשה הרא"ש על דברי רב ממתני', משום שרק העתיק את דברי התוס' והתוס' לא הקשו מקש שעל המטה, ואח"כ כשגמר להביא את דברי התוס' והביא את קושית רבינו יונה על התוס' ממתני', כתב לתרץ את דברי התוס' שהביא בתחילה, דמקש שעל מטה לא קשה כלל כיון שהוא טלטול בגופו. ומטעם זה באמת לא הקשה התוס' כלל מקש שעל המטה.

ביאור דברי הרב ז"ל שכתב דאמרי בי רב היינו קש שעל המטה

ות"ל מצאתי דרך לבאר את דברי הרב ז"ל דהדבר תלוי בשינוי גירסאות, דהנה ראיתי בחידושי הרמב"ן והריטב"א דף מג כשהקשו מרב אדאמרי בי רב כתבו וז"ל דקשיא דרב אדרב דאמרינן פרק תולין אמרי ביה רב תנינא הקש שעל המטה לא ינענע בידו אבל בגופו מנענע וכו' ש"מ טלטול מן הצד לא שמיה טלטול עי"ש וחסר מדברי הרמב"ן והריטב"א הא דאיתא בגמ' בגירסא דידן אמר ר' אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא דלא כר' נחמן הקש שעל המטה וכו', וראיתי בדקדוקי סופרים שכתב דבדפוס שונציני ובכת"י ליתא התיבות דלא כר' נחמן אלא תנינא הקש שעל המטה, וכנראה דכך היה גירסת הרמב"ן והריטב"א ויש חילוק גדול בין גירסא שלנו לגירסת הרמב"ן דלגירסא שלנו לא מיירי אמרי בי רב מטלטול מן הצד בגוונא דקש שעל המטה אלא הם דיברו מגוונא דר' נחמן דאמר האי פוגלא והוא טלטול מן הצד בידו, אלא שהביאו ראייה ממתני' דקש שעל המטה כמו שביאר הרא"ש. אבל לפי גירסת הרמב"ן לא קאי אמרי בי רב על דברי ר' נחמן, אלא אמרו הלכה בפנ"ע דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול ממתני' דקש שעל המטה, א"כ הם לא דיברו מטלטול מן הצד בידו אלא מטלטול מן הצד בגופו כדי להשתמש בהקש שהוא מוקצה.

ועפ"י שפיר מובן דברי הרב ז"ל במ"ש עיין בתוס' שהביאו הא דאמרי בי רב דהיינו קש שעל המטה" עכ"ל. דלפי גירסא ההוא באמת אמרי בי רב רק הדין דקש שעל המטה. ועפ"י מובנים דברי הרב ז"ל דהתוס' כבר תירצו את קושית רבינו יונה מדכתבו "שאני טלטול דמת מכולן" דקאי גם על קש שעל המטה שהרי זהו מה שאמרו בי רב, וע"ז קאי התוס'. וכן מיושב מה שהכריחו להרב ז"ל ללמוד דמה שתירץ הרא"ש דטלטול בגופו עדיף משאר טלטול מן הצד שזהו מדברי רבנו יונה ולא מדברי הרא"ש לתרץ דברי התוס', שהרי הרא"ש כבר תירץ בתחילה מתני' דקש שעל המטה במה שאמרו "שאני טלטול דמת מכולן". וע"כ דזהו מדברי

רבינו יונה לחלוק על התוס'. וכ"ז הוא לפי גירסת הרמב"ן וכנראה היה זה גם גירסת הרב ז"ל, אבל לפי גירסת שלנו לא דיברו התוס' מקש שעל המטה, והרא"ש כתב מעצמו הדין דטלטול בגופו לבאר את דברי התוס' וזהו גם דעת הב"י שכתב דזהו מדברי הרא"ש.

ב

בדברי רעק"א שמתיר טלטול מן הצד לצורך גופו

באות ד' הביא המשיג מה שהוכחנו מדברי רעק"א סימן שח שכתב על דברי הרמ"א סימן שח דמותר לטלטל מוקצה ע"י ניפוח דלא הוי טלטול אלא כלאחר יד, וכתב רעק"א ע"ז וז"ל ולפי"ז מותר רק לצורך גופו ומקומו, והקשה ע"ז דנימא דהוי כטלטול בגופו דאינו טלטול כלל. משמע דאף לפי"מ שהבין את דברי הרמ"א דאינה אלא כטלטול מן צד מ"מ מותר לצורך גופו היינו להשתמש בהמוקצה. וע"ז כתב המשיג דאין כונת רעק"א לצורך גופו להשתמש בהמוקצה, אלא כונתו כמ"ש בגמ' דף קמב גבי מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות ואמר שם בגמ' ל"ש אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו. ושם הפירוש לצורך גופו לצורך הכר שהמעות עליו, ה"נ כונת רעק"א דמותר לטלטל מוקצה ע"י ניפוח לצורך גופו הכונה לצורך גוף הדבר שהמוקצה מונח עליו זת"ד.

והנה מלבד מה שלא הביא המשיג שום ראיה לדבריו שזהו כונת רעק"א הרי כתב אותו הלשון שהבאתי מדברי הפרמ"ג והתו"ש ומנל לפרש דברי רעק"א אחרת. אך מלבד זאת עיקר דבריו אין להם שחר כלל דשם בגמ' מיירי ממעות שעל הכר וקתני שמנער את הכר, הרי דדיבר מהכר וע"ז אמר ל"ש אלא לצורך גופו, וקאי על הכר שדיבר בתחילה. אבל בדבר רעק"א א"א לומר כן דהרי לא דיבר בתחילה מאיזה היתר, א"כ ודאי מה שכתב דמותר לטלטל המוקצה ע"י ניפוח "לצורך גופו" הכונה גופו של מוקצה, דמזה דיבר בתחילה. ומשכחת לה כמו דאמר בגמ' דף נ' מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה ממנו כל צרכו. ופרש"י כגון לכסות בו רוק או צואה ואם לא יחדו לכך והוי מוקצה מותר לכסות בו רוק או צואה ע"י ניפוח ופשוט.

ג

לבאר דר"ת דהתיר לטלטל בגופו אף לצורך האיסור

באות ה' הבאתי את דברי רבינו הרב ז"ל בקונ"א סימן רעו אות ג' שהוכיח מדברי ר"ת דס"ל דקש שעל המטה הוי כלצורך היתר ולא משום דטלטול בגופו קיל משום דאי ס"ל הכי לר"ת דטלטול בגופו קיל וגם כאן כשהתיר אמירה לעכו"ם לטלטל נר כדי להשתמש לאורו הוא משום שיכול לטלטלו בעצמו בגופו אף לצורך האיסור הרי תלמוד ערוך מנגדו בדך קנ גבי תיבנא סריא שאין שום צד להביאו היפך דעת ר"ת וע"כ משום דלא חזי למידי בשבת ואינו מביאו אלא בשביל לשמרו, ומזה מוכח דלר"ת אפי' ע"י טלטל בגופו אסור לצורך המוקצה והא דקש שעל המטה מותר משום דחשוב לצורך היתר זת"ד הרב ז"ל.

ועוררתי ע"ז דבספר **אור זרוע** [שלא היה בדפוס בזמן הרב ז"ל] מפורש דלר"ת מותר כל טלטול מן הצד אף לצורך איסור א"כ עדיין יקשה על ר"ת מהא דתבנא סריא ז"ל האו"ז סימן

פו אות ג' אמנם ראיתי כתוב בשם רבינו שמואל ורבינו תם שבכל ענין טלטול מן הצד שרי ואין חילוק בין שאר דברים למת שהכל מותר, ואין לחוש להא דמסיק בכירה דטלטול מן הצד שמיה טלטול גבי מת דמאחר דאיפסק הלכתא בהדיא בפרק כל הכלים כר"א בן תודאי אורחא דתלמודא הוא לאסוקי פעמים אפי' דלא כהלכתא עכ"ל. הרי דלר"ת לית ליה כל החילוקים של התוס' בין לצורך איסור או לצורך היתר, וע"כ צריך לתרץ שנויא אחרינא על דברי ר"ת מדברי הגמ' בתבנא סריא דלא כדברי הרב דלר"ת טלטול בגופו אסור לצורך איסור, דר"ת לית כלל סברא זו של לצורך האיסור.

ובעל המשיג באות ה' רצה לחדש דאף לשמואל דס"ל טלטול מן הצד לא שמיה טלטול אף לצורך האיסור מ"מ מודה שמואל דרק בדרך ניעור מותר כגון להפוך המת ממטה למטה, אבל לטלטל דבר היתר ודבר איסור מונח עליו כגון ההיא דחבית והאבן מונח עליו בכה"ג מודה שמואל דטלטל מן הצד אסור לצורך האיסור, והביא ראיה לדבריו מדברי התוס' דף מג (ד"ה דכ"ע טלטול) דכתבו התוס' וז"ל מדלא קאמר דכ"ע לא שמיה טלטול וכגון דליכא ככר ותינוק ואין לו אלא מטה אחת עכ"ל משמע דאם אין לו אלא מטה אחת אסור אף לשמואל דס"ל טלטול מן הצד לא שמיה טלטול, מ"מ אסור להגביהו ע"י המטה ולא התיר רק להפוך ממטה למטה בדרך ניעור, משום דבטלטול גמור ע"י דבר אחר רק אם נעשה לצורך היתר אנו מיחסים עיקר הטלטול להיתר, והאיסור רק מטולטל עמו אגב, אבל אם נעשה לצורך האיסור לא חשוב כטלטול מן הצד דעיקר הטלטול הוא להאיסור וחשוב טלטול גמור, וכן ס"ל לר"ת דפסק כשמואל.

ועפ"ז העלה המשיג דא"ש דברי הרב ז"ל במה שפירש את דברי ר"ת שהתיר אמירה לעכו"ם לטלטל את הנר להאיר על סמך שהישראל יכול לטלטלו מן הצד דהרי אינו מותר אלא דרך ניעור, והרי לא שייך לטלטל הנר בדרך ניעור שהרי יבוא לידי איסור כיבוי, וגם לא שייך במציאות לנער את הנר ממקום למקום אלא א"כ הנר מונח על איזה דבר, ובודאי לא מסתמך ר"ת על היתר הניעור שלא שייך באופן כללי. ועפ"ז א"ש דברי הרב שביאר את דברי ר"ת בהחילוק לצורך איסור או לצורך היתר כיון שלא מיירי באופן ניעור זת"ד.

הנה מלבד שכל חידושו ודיוקו בדברי התוס' דשמואל לא התיר אלא בדרך ניעור אבל לא בדרך טלטול אינו נכון כלל כאשר יתבאר לפנינו. אך אף לפי דבריו לא השיב כלל ממין הטענה במח"כ ולא העלה ארוכה כלל לישב את דברי הרב ז"ל דהרי גם אנו לא פרשנו את דברי ר"ת מ"ש שיכול לטלטל בעצמו מן הצד שהוא דוקא באופן שמונח על דבר היתר והוא מטלטל ההיתר, דהרי יש עוד הרבה אופנים של טלטול מן הצד כמ"ש הרב ז"ל בעצמו שם בסימן רעו סעיף ט' וז"ל וכיון שהישראל בעצמו היה יכול להביא הנר לכאן בהיתר בטלטול מן הצד כגון "באחורי ידיו או בין אצילי ידיו" וכיוצא בזה עכ"ל. ובזה לא שייך הסברה הנ"ל שכתב בעל המשיג דהרי כאן מטלטל האיסור לבדו בלא שום היתר ומ"מ מותר משום שהוא כלאחר יד.

והנה לדעת הרב ז"ל שם בסעיף י' זה חשוב כטלטול בגופו דמותר אף לצורך המוקצה לשיטת הרא"ש, לכן נתקשה הרב ז"ל למה אינו מותר לצות לעכו"ם לטלטל הנר אף שלא יגנב הנר, הרי הישראל היה יכול לטלטל בעצמו כלאחר יד אף לצורך המוקצה, לזה חידש הרב ז"ל דר"ת חולק על הרא"ש וס"ל דטלטול בגופו לא עדיף משאר טלטול מן הצד דאסור לצורך המוקצה ע"כ אסור לצות לעכו"ם לטלטל כדי שלא יגנב. וביאר בקונט"א שם ראיה לדבריו וז"ל דאי ס"ל הכי לר"ת [דטלטול בגופו מותר אף לצורך המוקצה] הרי תלמוד ערוך מנגדו

גבי תיבנא סריא שאין שום צד היתר להביאו עכ"ל. כונתו דלכאורה הרי שם גבי תיבנא סריא הרי איכא היתר להביאו לצורך המוקצה כלאחר יד וטלטול ע"י גופו מותר אף לצורך המוקצה, וע"כ מוכח מזה דר"ת חולק על הרא"ש וס"ל דטלטול בגופו דינו כשאר טלטול מן הצד דאסור לצורך המוקצה זת"ד. וע"ז כתבנו דלפי מה שמבואר באו"ז סימן פו אות ג' דר"ת פסק דטלטול מן הצד מותר אף לצורך המוקצה ואינו מחלק כלל בין לצורך איסור לצורך היתר, א"כ לא שייך כלל מה שכתב הרב ז"ל דר"ת לא ס"ל כהרא"ש ור"ת ס"ל דטלטול בגופו דינו כשאר טלטול מן הצד, דהרי לר"ת כל טלטול מן הצד מותר אף לצורך דבר האסור ממילא גם טלטול בגופו מותר לצורך האיסור, א"כ עדיין יקשה הגמרא דתיבנא סריא הרי יכול להביאו כלאחר יד דדינו כטלטול מן הצד.

ומעתה מה שכתב המשיג דמודה ר"ת דבטלטול גמור ע"י דבר אחר דאסור לטלטל לצורך האיסור לא השיב ממין הטענה, דהרי כאן לא איירינן כלל מטלטול ע"י דבר אחר אלא מטלטול ע"י גופו דהרי יכול להביא את התיבנא סריא כלאחר ידו, ואם נימא דמשום איזה סיבה במציאות אינו יכול להביאו אלא בטלטול גמור ע"י דבר אחר א"כ בטלה ראיתו של הרב ז"ל דרצה להוכיח מגמרא זה דטלטול ע"י גופו אסור לצורך המוקצה לר"ת, והרי כל ראיתו של הרב ז"ל נבנה על היסוד דיכול להביא את התיבנא סריא ע"י גופו ואפ"ה אסור משום דר"ת לא ס"ל כהרא"ש וס"ל דטלטול בגופו דינו כשאר טלטול מן הצד ואסור לצורך האיסור, וע"ז הקשינו דלר"ת מותר כל טלטול מן הצד לצורך האיסור וה"ה טלטול ע"י גופו.

ובכלל אינו מובן דרכו של בעל המשיג. הרי זה ברור דהרב ז"ל לא ידע מדברי האו"ז האלו שלא היה נדפס בימיו וכתב להדיא דר"ת והתוס' אזלי בשיטה חדא דלא כמ"ש באו"ז. ומה ענין לטרוח לחדש חידושים להתאים דברי הרב ז"ל עם דברי האו"ז והרב עצמו לא ידע מזה.

ד

ביאור דברי התוס' דשמואל לא התיר אלא בשני ממות

ובעיקר חידושו של המשיג דרצה לדייק מדברי התוס' דף מג (ד"ה דכ"ע) דמודה שמואל בטלטול גמור ע"י דבר אחר דאסור לצורך האיסור, מדכתבו התוס' מדלא קאמר דכ"ע לא שמיה טלטול וכגון דליכא ככר ותינוק ואין לו אלא מטה אחת. משמע דשמואל לא התיר אלא ממטה למטה ולא להגביה מטה אחת שהמת עליו משום שהוא לצורך האיסור. דבר זה לא ניתן להאמר כלל, דהרי בתחילה עדיין לא ידעו התוס' כלל החילוק בין שמטלטלו לצורך האיסור או לצורך ההיתר, עד אחר שהביאו הקושיא בשם הר"י, והביאו את תירוצו של הר"י לחלק בין שמטלטלו לצורך האיסור או לצורך ההיתר, ואי גם בתחילת דבריהם כבר ידעו לחלק בין לצורך האיסור או לצורך ההיתר בפשיטות כ"כ עד שלא הוצרכו אפי' לכתבו ולבארו, מאי הקשו אח"כ על רב מכמה משניות הרי כבר ידעו החילוק בין לצורך איסור או לצורך היתר.

ומה שכתבו התוס' דבאין לו אלא מטה אחת מודה שמואל דאסור, כבר נתעורר בזה **המגיני שלמה** (שם ד"ה ואני) ואעתיק את דבריו וז"ל והתימא דהכא תיקשי בדיבור זה מניעור אטלטול מן הצד כדאיתא לעיל, ואם הקשו מסיפא דמגביה את החבית הא לדידהו הוי טלטול גמור וא"כ גם אשמואל תיקשי דאפי' טלטול גמור במטה שרי אגב היתר עכ"ל. הרי דמתמה על התוס' למה הקשו על רב ממתני' דמגביה את החבית ולא הקשו גם אשמואל

דלא התיר טלטול גמור במטה אחד, ולא רצה לתרץ כתירוצו של המשיג מטעם שכתבנו דהרי עדיין לא ידע התוס' החילוק בין צורך איסור לצורך היתר.

ומ"ש המגיני שלמה דלדידהו הוי טלטול גמור, כונתו למה שהביא לעיל את דברי התוס' דף קכ"ג (ד"ה האי פוגלא) דאבן שע"פ החבית ומעות שעל גבי הכר מיקרי טלטול גמור אגב היתר, א"כ תיקשי גם אשמואל. אבל לשיטת רש"י כתב שם המגיני שלמה דלא מיקרי טלטול גמור וז"ל י"ל דגם מגביה את החבית או מטלטל הכר עם המעות אינו אלא טלטול מן הצד לגבי המעות דאין דרך טלטול בהכי עכ"ל. היינו דלרש"י לא תיקשי משמואל דלא התיר לטלטל את המת במטה אחת מהא דמגביה את החבית דדוקא במטה הוי טלטול גמור דדרך טלטול בהכי, אבל אבן שע"פ החבית דאין דרך טלטול בהכי משו"ה הוי כטלטול מן הצד.

ובספר בית ישראל להמגיד מקוזניץ על מס' שבת קונטרס ב' אות יט הביא את קושיית המגיני שלמה ותירץ את דברי התוס' דגם התוס' מחלקים בהכי, דאבן שע"פ החבית כיון דאין הדרך לטלטל את האבן כן מיקרי טלטול מן הצד, משא"כ מת במטה הוי טלטול כדרכו מיקרי טלטול גמור. ונראה פשוט דהמגיני שלמה לא היה ניחא ליה לפרש כן דברי התוס', כיון דברף קכג הרי קוראהו התוס' טלטול גמור. ולענ"ד י"ל דהתוס' קוראהו טלטול גמור רק כלפי טלטול מן הצד ממש.

ובזה נתישב דברי הש"ע סימן שיא סעיף ה' בשם רבינו ירוחם שכתב אם צריך למקום המת מותר בטלטול מן הצד דהיינו שהופכו ממטה למטה כיון דלצורך דבר המותר הוא. ותמה בספר מנורה הטהורה למה אינו מותר בטלטול גמור אגב המטה אם אין לו אלא מטה אחד, כמו באבן שע"פ החבית. ולפי המתבאר מיושב כיון דדרכו בכך הוי טלטול גמור. ובאמת בש"ע הרב שם סעיף ט' מתיר לטלטל אף במטה אחד. אבל זה צ"ע דבדברי רבינו ירוחם משמע דלא הותר אלא מטה למטה, ולא מצאתי בשאר הפוסקים שיתירו במטה אחד. וע"פ דברי המגיני שלמה והבית ישראל א"ש.

ולענ"ד לבאר דעת הרב ז"ל דזה תלוי אם המטה נעשה בסיס להמת דבמג"א שם ס"ק ב' הביא מחלוקת הרא"ש עם בעל המאור אם היה מת בהשמ"ש אם המטה נעשה בסיס, דלדעת הרא"ש נעשה המטה בסיס, ולדעת הבעל המאור לא נעשה בסיס דאין המטה צריכה להמת, ועיין בקונט"א סימן רנט אות ג' שביאר הסברא למה גבי מת שבמטה לא חשוב טלטול גמור, וז"ל כיון שהיא חשובה בפנ"ע ואינה משמשת כלום להמת שאם היתה משמשת לו היתה בסיס לו עי"ש. והיינו כדברי המאור נמצא מזה דלדעת התוס' והרא"ש דס"ל דהמטה נעשה בסיס להמת בהיה עליו ביהשמ"ש, נמצא דלית ליה סברת בעל המאור, ואינה חשובה בפנ"ע ומשמשת להמת, להכי אף כשלא היה עליו ביהשמ"ש ולא נעשה בסיס מ"מ חשובה מיהת טלטול גמור כסברת המגיני שלמה. ולהכי רבינו ירוחם אזיל בשיטת רבו הרא"ש משו"ה לא התיר אלא ממטה למטה וכן העתיק בש"ע סעיף ה'. אבל הרב ז"ל דפסק בסימן שיא סעיף א' כדברי בעל המאור להכי התיר בסעיף ט' אפי' במטה אחד.

ולולי דברי המגיני שלמה היה נ"ל דבאמת אינו מוכרח כלל מדברי התוס' דשמואל לא התיר במטה אחד, ומה שכתב רק הופכו ממטה למטה מיירי דיש לו שני מטות משו"ה לא שרי בטלטול גמור כשאפשר בניעור, כהוא דאבן שע"פ החבית אבל כשאין לו אלא מטה אחד לא דיבר, וי"ל לכאן או לכאן. ולהכי כדי דלא יקשה על שמואל מהברייתא דאין מצילין את המת מפני הדליקה הוקשה להתוס' דהיה לו להגמ' לתרץ דשמואל מודה באין לו אלא

מטה אחת דאסור כיון דהוי טלטול גמור כמ"ש התוס' דף קכג (ד"ה האי פוגלא), ומשו"ה אסור להציל המת דמיירי דאין לו אלא מטה אחת, ולא תיקשי אשמואל דלא התיר אלא ממטה למטה, ואפי' את"ל דשמואל עצמו מתיר לגמרי אפי' אין לו אלא מטה אחד, מ"מ לא אתותב שמואל לגמרי דהברייתא אוסר רק במטה אחד דהוי טלטול גמור ומודה דמותר להופכו ממטה למטה דהוי טלטול מן הצד ממש, הכל כדי שלא יקשה על שמואל. ומדלא קאמר הגמ' כן הוכיח התוס' דהלכתא כרב. אבל ע"פ אמת דבלא"ה מוקי הברייתא דלא כשמואל אה"נ דלשמואל מותר אף במטה אחד. ואפשר דזהו דעת הרב ז"ל הנ"ל בסימן שיא סעיף ט דהתיר אף במטה אחד.

היוצא לנו מזה דטלטול גמור ע"י דבר אחר תלוי אי דרכו בכך או אין דרכו בכך, ואם אין דרכו בכך מותר לשמואל אף לצורך האיסור, לכן לר"ת מותר לטלטל נר שמונח על דבר אחר אם אין דרכו להיות שם כן כגון שמונח על קערה או טבלה שאין דרכו בכך, מותר לטלטלו דבכה"ג הוי טלטול מן הצד אם שייך במציאות, ומותר אף שלא יגנב. ובאמת אך בלא דברי האו"ז אלא אפי' לדעת הרב ז"ל מותר לטלטלו באופן זה כדי ליהנות מאורו, כפי מה שביאר הרב ז"ל בקונטרא סימן רעו דלדעת התוס' ור"ת כדי להשתמש בהמוקצה מיקרי לצורך היתר. ומה שכתב הרב ז"ל שם בסעיף י' דשאר טלטול מן הצד שהיה ע"י דבר אחר שבידו אין היתר אלא כשמטלטלו לצורך מקומו אבל וכו' וא"כ זה הנר אם יטלטלנו ע"י דבר אחר שבידו לא יכול לטלטלו כדי ליהנות לאורו עכ"ל. זה רק לדין דס"ל כהרא"ש דזה מיקרי לצורך האיסור, אבל לר"ת עצמו באמת אף בטלטול גמור ע"י דבר אחר מותר לדעת הרב, דלא כמ"ש המשגיג דלר"ת מותר רק בדרך ניעור.

ה

לבאר דעת ר"ת שלא יקשה עליו מתיבנא סריא

באות ח' הביא בעל המשגיג מה שכתבנו בענין הוכחת הרב ז"ל מהא דתיבנא סריא דר"ת לית ליה ההיתר של הרא"ש בטלטול בגופו לצורך המוקצה דהרי מבואר בגמרא דאסור להחשיך על התחום להביא תבן וקש מפני שהוא מוקצה וא"א לסמוך על הא דאי בעי היה יכול להביאו כלאחר יד שהוא כטלטול בגופו, וע"כ משום שהוא לצורך המוקצה לשמרו על לאחר השבת דלא כהרא"ש.

וכתבנו דע"פ המבואר **באור זרוע** דר"ת התיר כל טלטול מן הצד לצורך המוקצה עדיין יקשה הא דתיבנא סריא הרי יכול להביאו בטלטול מן הצד כלאחר יד וכיו"ב. וכתבנו ע"ז שני תירוצים **א'** שר"ת מחלק בין ממצוא חפצך לאמירה לעכו"ם. ור"ת לא סמך על טלטול מן הצד רק באיסור אמירה לעכו"ם ולא על איסור ממצוא חפצך. **ב'** דר"ת יפרש סוגיא זו דתיבנא סריא כמ"ד טלטול מן הצד שמיה טלטול כמו הסוגיא דפרק כירה.

והמשיג דחה שני התירוצים [וכתב שאני דחה את ראית הרב ז"ל. ובאמת אני לא באתי לדחות ראיות הרב ז"ל שכבר נדחה מדברי האו"ז. ואני באתי רק לישב את דברי ר"ת מקושיות הרב ז"ל. והמשיג עושה כל טצדקי מדברי ר"ת יהיו מוקשים וניחא ליה יותר מדברי ר"ת ישארו מוקשים כדי שלא לדחות דברי הרב ז"ל]

תחילה כתב דזה פשוט דאמירה לעכו"ם לעשות בשבת גופא חמור טפי מאיסור ממצוא

חפצך לעשות עסקיו במוצאי שבת, ואם ר"ת סמך על טלטול מן הצד לענין אמירה לעכו"ם כ"ש דמותר לענין ממצוא חפצך. והביא ראייה מהא דלצורך מצוה מותר להחשיך על התחום, ובאמירה לעכו"ם שיעשה בשבת אסור אף לצורך מצוה.

ואין לדבריו שחר דזה ודאי דאיסור ממצוא חפצך שהוא איסור מדברי קבלה חמור יותר מאמירה לעכו"ם שהוא רק שבות, אלא דמ"מ לצורך מצוה שרי משום דאינו בכלל האיסור דרק חפצך אסור ולא חפצי שמים, ובאמירה לעכו"ם לא התירו במקום מצוה דאכתי איכא הגזירה, אבל במקום שהוא אסור ודאי חמור ממצוא חפצך שהוא אסור מדברי קבלה, לכן אף שר"ת סמך עצמו באמירה לעכו"ם מפני שיכול להביא ע"י טלטול מן הצד, מ"מ באיסור ממצוא חפצך צריך שיהיה שייך ההיתר באותו אופן שעושהו במוצ"ש כגון ע"י מחיצות הנזכר בגמרא ששייך ההיתר להביאו באותו אופן שמביאו באמת. והא דבמצוא חפצך סומכין שאם יש מחיצות מביא אף שאין מחיצות באמת ובאמירה לעכו"ם לא סמכין על זה, כבר ביאר הרב ז"ל בסימן שז סעיף טו עי"ש מה שלא שייך באמירה לעכו"ם דאכתי איכא הגזירה שמא יבוא לעשותו בעצמו כיון שאין שם עכשיו הצד היתר. אבל לענין חומרא וקולא ודאי שחמור יותר ממצוא חפצך מאמירה לעכו"ם.

ועל מה שכתבנו בתירוץ הב' דר"ת יתרוץ הגמ' דתיבנא סריא כמ"ד טלטול מן הצד שמייה טלטול תמה המשיג דסוגיא זו אתיא אליבא דרב יהודה אמר שמואל דטלטול מן הצד לאו שמייה טלטול.

ולא קשה כלל דהרי שמואל עצמו מודה שזהו מחלוקת התנאים אם טלטול מן הצד שמייה טלטול או לא שמייה טלטול, דהרי בדף קכג תניא פגה שטמנה בתבן אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה, ר"א בן תדאי אומר תוחבן בכוש או בכרכר והן מנערות מאליהן. אבל ת"ק לא שרי לעשות כן משום דטלטול מן הצד שמייה טלטול, והוא דהתיר במגולה מקצתה פרש"י דאפי' טלטול מן הצד ליכא. הגם שהתוס' דף מג (ד"ה דכ"ע) לא ס"ל כרש"י וכתבו דרבנן דר"א בן תדאי שרי בכי האי גוונא דהופכו ממטה למטה, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ועוד, [ונראה דזהו תלוי באיזה אופן מגביה הפגה במגולה מקצתה] מ"מ מצאתי לר"ת בספר הישר סימן ד' דס"ל כרש"י ז"ל דעד כאן לא פליגי תנא קמא וכן תדאי אלא משום דאית ליה לת"ק טלטול מן הצד שמייה טלטול, ולבן תדאי מגביה המוקצה בטלטול מן הצד עי"ש.

וא"כ אף דהסוגיא דף קמא בדין ממצוא חפצך הוא שמואל מ"מ יהיה מוקים הברייתא דתיבנא סריא כהתנא דס"ל טלטול מן הצד שמייה טלטול, אלא דאנו נתקשינו לאוקמא סתמא דגמרא כמ"ד טלטול מן הצד שמייה טלטול דלא כהלכתא לדעת ר"ת דפסק כמ"ד לא שמייה טלטול לזה כתבנו דהרי אנו רואים דר"ת מוקים גם הסוגיא דפרק כירה דלא כהלכתא, כמו"כ יוקים הסוגיא דף קמא.

ן

ביאור דין פירות הפמונין בתבן שצריך כוש או קרקר

באות י' הביא המשיג מה שכתבנו להעיר על דברי הרב ז"ל בקונטר"א סימן רנט אות ג' במ"ש להביא ראייה דאסור לגרר מוקצה ע"י קנה או סכין משום דהוי כידא אריכתא מהא

דפירות הטמונים בקש ותבן המוקצים יכול לתחוב בהן כוש או קרקר ונוטלם והקש ננער מאליו, משמע דוקא כוש או קרקר שראשן חד אבל אסור לנער התבן בקנה או דבר אחר. וע"ז כתבנו לישב דעת שאר הפוסקים, דמיירי שמונח התבן בתוך קופה כמ"ש בגמ' קופה מלאה תבן ואין לו מקום בתוך הקופה היכן לפזרן משו"ה צריך כוש או קרקר שראשן חד ליטול הפגה.

והמשיג דחה את דברינו דאין דרך להטמין בקש מרובה עד שאין מקום לדחוף הקש אנה ואנה. עוד הקשה דאכתי הו"ל להניף הקש באיזה כלי להשליכם לחוץ. עוד הקשה דהלא מבואר שם בגמ' דה"ה בחררה שטמנה בגחלים וכי גם שם נימא שהטמין את החררה בתנור באופן שהגחלים ממלאים כל התנור מצד אל צד זת"ד.

ולענ"ד אין קושית אלו ראויים להביא לבית המדרש. מה שכתב דאין דרך להטמין בקש מרובה הוא דברי נביאות, ובפשטות הדרך להטמין בקש מרובה כדי שיתבשל הפגה כמ"ש רש"י דף קכג, א"כ ודאי צריך הרבה תבן כדי שיתבשל יפה. וכן מה שהקשה דהו"ל להשליך התבן לחוץ ע"י איזה כלי ג"כ ל"ק א' דמיירי שיש לו הרבה פגים בתוך התבן ורוצה ששאר הפגים ישארו שם טמונים. ב' שאינו רוצה שהתבן יהיו מפוזרים בתוך הבית דהרי קפיד עליו ומשמרו לעשות ממנו טיט. ומה שהקשה מגחלים דא"א דהגחלים ממלאים את כל התנור. ל"ק דמי אמר לו דהגחלים הם בתוך התנור הרי גם בגחלים מיירי דמונח חוץ לתנור בתוך איזה קופה או טס של מתכת. עיין בהגהות אשרי פ"ק סימן מ' ולא חררה ע"ג גחלים. חוץ לתנור אצל האש עי"ש. ה"נ מיירי בכה"ג ואינו רוצה לפזר הגחלים בהבית, וחזינן שהרב ז"ל לא הביא ראייה כלל מגחלים רק מקש והוא מטעם שכתבנו.

ז

ביאור דשיטת הרב ז"ל שלא יהא כידא אריכתא הוא אף באופן טלטול ע"י נייעור

באות יא הביא המשיג מה שהערנו על דברי הרב ז"ל בקונט"א סימן רנט שביאר גבי מת במטה שצריך למקומו דאינו חשוב כמטלטל את המת ע"י המטה ויהיה כידא אריכתא, משום שאינה משמשת את המת והיא חשובה בפנ"ע. והקשתי ע"ז דהתינח בצריך למקומו אבל בהא דאיתא בגמ' הופכו ממטה למטה לשמואל הרי שם המטה משמשת להמת לתתו על המטה האחר. ותירץ המשיג שלא דן הרב כל בכל דבריו אלא בטלטול גמור ע"י דבר אחר, אבל במה שמצאנו שמתר לנער מוקצה, מזה לק"מ משום דעצם מעשה הנייעור הוא טלטול מן הצד זת"ד.

ואין דבריו נכונים דהמעין בדברי הרב ז"ל יראה שבנה יסודו על דברי הרמב"ם והר"ן שכתבו ודבר המת הוא שמטלטל אלא שא"א לטלטל א"כ יטלטל עמו המוקצה, מזה למד הרב ז"ל שהעיקר יהיה ההיתר ולא שההיתר ישמש להאיסור, והרי הרמב"ם והר"ן מיירי שם מנייעור. עיין ברמב"ם שם הלכה טו שמפרש את דבריו כיצד פגה כו' הרי דגם בנייעור איכא הכלל שכייל הרב ז"ל, וכן הר"ן שם כתב את דבריו על נייעור לבאר דין חבית מטה על צידה ופגה. ועל דברי הר"ן האלו הדגיש הרב ז"ל אבל כאן עיקר הטלטול הוא דבר האסור ואינו מטלטלו מן הצד של היתר וכו', מבואר מזה דגם גבי נייעור הוצרך הרב ז"ל לסברתו שאינו

משמש להאיסור, ומה שאח"כ הקשה הרב ז"ל על דבריו רק מאבן שע"פ החבית דמגביה את החבית משום שנתקשה לו בשלמא גבי ניעור ניכר לכל שעיקר הטלטול הוא דבר ההיתר, דהרי האבן נופל מאיליו אבל כשמגביה את החבית הרי נראה האיסור עיקר כמו ההיתר. לזה הסביר הרב ז"ל דכיון שאוחז בידיו ההיתר ואינה משמשת להאיסור ע"כ מיחסים עיקר הטלטול לההיתר והאיסור מטילטל מאיליו, אבל ודאי גם באופן של ניעור צריך שיהיה כך. וע"ז הערנו מהו ההסבר לשיטת הרב ז"ל גבי הופכו ממטה למטה הלא עיקר הטלטול הוא המת לתתו על המטה האחר.

ומה שכתב המשיג לפרש דברי הרב בקונט"א שם גבי מת שבמטה בצריך למקומו שביאר למה לא הוי כידא אריכתא דמיירי בטלטול המת בטלטול גמור ע"י המטה, לא ידעתי מה הוא שח הלא קאי על דברי המחבר סימן שיא סעיף ה' דכתב דהופכו ממטה למטה, ולא נמצא בשום מקום דבצריך למקומו מטלטלו בטלטול גמור ע"י המטה, זולת בדבר הרב עצמו שם בסימן שיא ולא משמע מדבריו בסימן רנ"ט דקאי על דברי עצמו.

וכעת אחשוב לישב את דברי הרב ז"ל דכל סברתו בדין ידא אריכתא אינו אלא לדין דס"ל טלטול מן הצד אסור לצורך דבר האסור, ע"כ ה"ה היכא דההיתר משמש להאיסור אבל לשמואל דס"ל דמותר אף לצורך דבר האסור ה"ה דמותר לטלטל באופן ידא אריכתא ועדיין צ"ע.

תגובת הכותב:

לכבוד הקובץ הנכבד המפוי' לשו"ת "אור ישראל"

ראיתי את מאמר התגובה של הרב יואל ראזנער שליט"א למאמר התגובה שלי בקובץ סז (תשרי עד) בבירור דעתו של הרב ז"ל בעניני טלטול מוקצה מן הצד. ושמחתי לראות שכמה מהקושיות שהקשה על הרב ז"ל במאמר הראשון יישבם בעצמו במאמר השני.

ובאופן כללי ראיתי במאמר התגובה דברים נאים בהבנת דברי הרב ז"ל, ולא טרחתי כעת להוכיח שמה שכתבתי במאמרי היא הדרך הנכונה בהבנת דברי רבינו הרב ז"ל, שהלא הדברים כתובים על גבי הספר והבוחר יבחר. לכן לא אתייחס כאן במסגרת זו אלא למה שהבחנתי במאמר התגובה שלא ירד לסוף דעתי באחד מן הענינים שכתבתי. ואתלה את הקולר בעצמי, שלא הסברתי את הדברים כדבעי.

א] הרב ז"ל בסי' רע"ו (קו"א אות ג') מפלפל בדברי ר"ת בשיטתו בטלטול מן הצד ובטלטול בגופו, ומוכיח הרב ז"ל דס"ל לר"ת דטלטול בגופו לא הותר לצורך דבר האסור, ודלא כשיטת הרא"ש שהתיר טלטול בגופו לגמרי, אפילו לצורך דבר האסור.

ובמאמר הראשון כתב הרב ראזנער שליט"א לדחות את הדברים ממה שמצא כתוב בספר אור זרוע בשם ר"ת דס"ל דטלטול מן הצד מותר אף לצורך דבר האסור. ובמאמר התגובה הנ"ל כתבתי לבאר הדברים, והוכחתי שם דעכצ"ל דכל דברי האו"ז בשם ר"ת לא נאמרו אלא בנוגע ניעור מוקצה, דבזה ס"ל לר"ת דלא בעינן דוקא לצורך דבר המותר, אלא דשרי אף לצורך דבר האסור. אבל כשבא לטלטל מוקצה ע"י דבר אחר ומטרת הטלטול הוא לצורך המוקצה, שרוצה להעבירו ממקום למקום, הנה בכה"ג מה שמטלטל ע"י דבר אחר לא מהני להחשיבו כטלטול מן הצד, אלא זהו טלטול גמור, ובזה לא אמר ר"ת דמותר אף לצורך דבר האסור.

והסברא בזה פשוטה, דכל היכא שעיקר הטלטול הוא לצורך דבר היתר, בזה ניתן לומר

שהמוקצה שעל גבי ההיתר מיטלטל על ידו מן הצד, והוי כטלטול דרך אגב. אבל כשהטלטול מתייחס לדבר איסור, וכל מטרת הטלטול הוא הדבר המוקצה, שוב אין מעליותא במה שמונח ע"ג דבר ההיתר, שהרי אין זה אלא אמצעי שעל ידו מטלטל את המוקצה, וטלטול זה הרי הוא בכלל טלטול גמור.

והוכחתי עיקר דבר זה מהתוס' שפירשו דאף שמואל דס"ל דטלטול מה"צ לאו שמיה טלטול ומותר לטלטל את המת במיטה, מ"מ היינו דוקא כשיש לו שתי מיטות ומנער ממיטה למיטה. אבל במיטה אחת לא התיר שמואל כלל. כל זה נתבאר היטב במאמר התגובה הנ"ל.

[והרב ראזנער שליט"א במאמר התגובה כתב דכשהדבר מוקצה מונח ע"ג הדבר היתר שהדרך להיות מונח עליו בכה"ג אכן הרי זה בכלל טלטול גמור ממש. אבל כשמונח ע"ג דבר שאין הדרך כן הרי זה טלטול מן הצד. (ולדבריו יתכן לומר שכמטלטל מוקצה ע"י הפסק של בגד על ידו יהא מותר אי לא שנימא שהבג בטל לידו או למוקצה). ולענ"ד כל שמטרת הטלטול הוא לצורך המוקצה אין הבדל אם מונח על דבר שדרכו להיות שם או על דבר שאין דרכו להיות שם, כל שמטלטלו ממקום למקום לצורך המוקצה הרי זה בכלל טלטול גמור].

ב] והנה בתוך הדברים כתבתי שם דטלטול בגופו כלל לא הוזכר בדברי האור זרוע. ובזה התכוונתי להשלים הדברים שלא יקשה מדברי האו"ז לדברי רבינו הרב ז"ל [אף שהרב ז"ל לא ראה את הספר או"ז]. כלומר דלענין הסברא הנ"ל לחלק בין נייעור לטלטול ע"י דבר אחר פשיטא דה"ה לטלטול בגופו. ולענין עיקר ההיתר דטלטול בגופו, דהוי טלטול כלאחר יד, ענין זה כלל לא מוזכר באו"ז.

ובמאמר התגובה של הרב ראזנער שליט"א נתקשה בהבנת הדברים, ואצטט מדבריו " אף לפי דבריו לא השיב כלל ממין הטענה במח"כ ולא העלה ארוכה כלל לישב את דברי הרב ז"ל דהרי גם אנו לא פרשנו את דברי ר"ת מ"ש שיכול לטלטל בעצמו מן הצד שהוא דוקא באופן שמונח על דבר היתר והוא מטלטל ההיתר, דהרי יש עוד הרבה אופנים של טלטול מן הצד כמ"ש הרב ז"ל בעצמו שם בסימן רעו סעיף ט' וז"ל וכיון שהישראל בעצמו היה יכול להביא הנר לכאן בהיתר בטלטול מן הצד כגון "באחורי ידיו או בין אצילי ידיו" וכיוצא בזה עכ"ל. ובזה לא שייך הסברה הנ"ל שכתב בעל המשיג דהרי כאן מטלטל האיסור לבדו בלא שום היתר ומ"מ מותר משום שהוא כלאחר יד עכ"ד.

ובהמשך חוזר הרב ראזנער שליט"א לטענה זו. וז"ל "ומעתה מה שכתב המשיג דמודה ר"ת דבטלטול גמור ע"י דבר אחר דאסור לטלטל לצורך האיסור לא השיב ממין הטענה, דהרי כאן לא איירינן כלל מטלטול ע"י דבר אחר אלא מטלטול ע"י גופו".

כלומר שהרב ראזנער שליט"א הבין דכל החידוש הנ"ל דיחלוק בין נייעור לטלטול ע"י דבר אחר, אינו נוגע לדין טלטול בגופו. ולגבי טלטול בגופו שפיר יש מקום לומר דס"ל לר"ת דמותר אף לצורך דבר האסור.

ג] וכאמור יתכן שהאשמה באי הבנה זו תלויה בי, שלא ביארתי את הדברים היטב. וכעת אבאר יותר. לענ"ד נראה פשוט דאם כנים אנחנו במה שכתבנו דלא התיר ר"ת טלטול מה"צ לצורך דבר האסור אלא בנייעור דוקא, והיינו משום דבנייעור החסרון הוא בעצם מעשה הטלטול מצד עצמו. אבל לא התיר ר"ת טלטול ממקום למקום לצורך המוקצה, ואפילו שנעשה ע"י דבר אחר. א"כ ה"ה די"ל כן כשמטלטל את המוקצה בגופו.

דהרי כל המעליותא של טלטול בגופו הוא משום דהוי טלטול כלאחר יד טפי. והרי לא שמענו מדברי האו"ז איזה גילוי בענין זה בדעתו של ר"ת, ושפיר י"ל דר"ת לא ס"ל דטלטול בגופו עדיפא מטלטול מה"צ. ומדברי האו"ז רק שמענו דס"ל לר"ת דמותר לטלטל מה"צ לצורך דבר האסור. א"כ מאחר שכבר ביארנו דדוקא לגבי ניעור ס"ל לר"ת דמותר אף לצורך דבר האסור. אבל טלטול גמור דהיינו שמעביר את המוקצה ממקום למקום, ומטרתו בטלטול הוא הדבר מוקצה, בזה ליכא היתרא דלצורך דבר האסור, וטלטול זה לא התיר ר"ת אלא לצורך דבר המותר. א"כ שוב אין חילוק בין מטלטל בגופו למטלטל ע"י דבר אחר. שבכל אופן הטלטול מיוחס למוקצה. ומאחר שלר"ת אין בטלטול בגופו שום מעליותא על שאר טלטול מה"צ, שוב אין מקום לומר דטלטול בגופו הותר אף לצורך דבר האסור

בכבוד רב

שמואל ראטה

איך יתכן 'שמח וטוב לב' להמן

ושמעתי בשם הרב הגאון הקדוש בוצינא דנהורא ארי' דבי עילאה האלהי. המנוח מוהרר לוי יצחק זלה"ה זי"ע ועל כל ישראל שהיה אב"ד דק"ק בארדיטשוב. שהיה להפלא בעיניו. על הנכתב במגילת אסתר ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב. מאין בא לו זו הבחי' של שמחה שהוא בחינת הקדושה ולא נאווה להמן להכתב בו כך. ואמר שבא לו מסעודת אסתר המלכה. שנדבקו בו חיות נצוצי הקדושה אשר במאכל הצדקת אסתר המלכה ומזה נצצה בו והופיע בתוכו בחינת הקדושה ויצא שמח. ואסתר המלכה עשתה זאת בכיוון להזמין המלך והמן אל המשתה. ואחשורוש שלא היה כ"כ חזק ברשעו כמו המן. מיד כשנדבק בו אלו הנצוצות נהפך לבו ואמר מי הוא זה אשר מלאו לבו לעשות כן. והיה מתמיה איך יכול להיות כזאת כלל. והמן שהיה רשעו גדול ולא היה כח בהנצוצות להפכו לגמרי ולכן אע"פ שיצא שמח וטוב לב שהוא בחי' קדושה. אבל כראות המן את מרדכי וגו' וימלא המן חמה. כי היה כח שניהם בו. (סידורו של שבת – חלק ראשון – השורש החמישי – ענף ב עלה ז')

קריאתה זו הילולא

מה שהקשו בגמ' (ערכין י' ע"ב) מפני מה אין אומרים הלל בפורים ותירצו קרייתתה זו היא הילולא. והנה היא גופא קשיא לן למה תיקנו קריאת המגילה ולא הלל, וגם האיך אפשר לומר קריאתה זו הילולא, והנה הלל הוא שבח והודאה ליוצר כל ובמגילה לא נזכר שום שבח, אבל הנראה לי הוא דהנה הנס הזה לא היה שום שידוד המערכה, רק שהוכר לבאי עולם יכולתו והשגחתו בטבעיים, ושאיין הטבע מתנהג רק ביכולתו והשגחתו, והוא נס נסתר, ע"כ לא נזכר השם המיוחד במגילה רק ברמזים בר"ת וס"ת כידוע, להורות כי בתוך הטבע מלוכש השגחתו והוא מנהיגם כרצונו, והנה כיון שלא היה שידוד לא נתבטלו הטבעיים משירתם, ע"כ אין צריכין ישראל לומר שירה בעבורם, רק קריאתה זו הילולא, היינו בקריאה נזכר ענין ההילול, דהיינו שמוכן מתוך הקריאה יכולתו והשגחתו בטבעיים, ונרמז בתוכה השם המיוחד להורות הוי"ה הוא האלקים אבל אין מן הצורך לשירה כנ"ל. (אגרא דפרקא – אות רז)